

Розвиток соціальної стійкості особистості як пріоритет освіти дорослих в умовах воєнного стану

Пехота Олена Миколаївна,
доктор педагогічних наук, професор кафедри менеджменту освіти та
педагогіки вищої школи Хмельницької гуманітарно-педагогічна
академії,

Купенко Олена Володимирівна,
доктор педагогічних наук, доцент кафедри психології, політології та
соціокультурних технологій Сумського державного університету.

Стійкість особистості: модель виклику і модель пошкодження

- Модель пошкодження – це фокус на хворобі, підкреслення негативних симптомів, вразливості та безпорадності.
- Модель виклику – це фокус не лише на руйнуванні, але і на можливостях, виявленні активності, творчості, інших сильних сторін людини.

[Wolin S. J., Wolin S. The resilient self]

Активність та згуртованість: за даними опитування, проведеного у квітні-червні 2022 року в Києві, Львові, Миколаєві, Сумах

- **66,3% опитаних підтвердили зростання власної активності у відповідь на війну. Найчастіше демонструють активність ВПО і біженці – 70,5%, мати-одиначки 70%;**
- **поряд із високим рівнем довіри до членів власної родини (56% розраховують на підтримку; 46% – зверталися за допомогою; 53,5% – надавали допомогу), високою є довіра до ЗСУ (46,4% – розраховують на підтримку; 39,5% - надавали допомогу);**
- **також високі очікування стосовно друзів, а також волонтерських та громадських організацій.**

The Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC)

1. Здатний адаптуватися до змін
2. Тісні та надійні стосунки
3. Іноді може допомогти доля чи Бог
4. Може впоратися з усім, що прийде
5. Минулий успіх дає впевненість для нових викликів
6. Дивиться на гумористичний бік речей
7. Боротьба зі стресом зміцнює
8. Схильний до відновлення після хвороби чи труднощів
9. Все трапляється з причини
10. Найкращих ефектів незважаючи ні на що
11. Може досягти своїх цілей
12. Коли все виглядає безнадійно, не здається
13. Знає, куди звернутися за допомогою
14. Перебуваючи під тиском, зосереджується і думає чітко
15. Віддає перевагу брати на себе ініціативу у вирішенні проблем
16. Нелегко падає духом через невдачу
17. Думає про себе як про сильну людину
18. Приймає непопулярні або складні рішення
19. Може впоратися з неприємними відчуттями
20. Може діяти на основі передчуття
21. Сильне почуття мети
22. Контролює своє життя
23. Любить виклики
24. Працює, щоб досягти своїх цілей
25. Гордиться своїми досягненнями

Стійкість особистості: за даними фокус-груп ВПО і біженців, проведених у серпні 2022 року в Києві, Львові, Миколаєві, Сумах

Зафіксовано 5 показників із 25 можливих за The Connor-Davidson Resilience Scale для ВПО і біженців, які мали подвійну вразливість:

- чинник самоорганізації, взаємодопомоги та соціального мережування, що активізувалися у відповідь на виклики війни;
- чинник емоційного підкріплення та віри в Бога;
- чинник високої витривалості людини, що особливо висловили ВПО та біженці похилого віку;
- чинник зростання стійкості у відповідь на стрес;
- чинник оптимістичного бачення майбутнього в короткій перспективі.

- Стійкість особистості - це наявність у людини потенціалу вийти з нищівного досвіду зі **шрамами**, але зміцненим [Helmreich W. B. Against all odds].
- однак стійкість особистості передбачає й певну міру її вразливості.

Вразливість особистості: за даними фокус-групи ВПО і біженців, проведеної у серпні 2022 року в Києві, Львові, Миколаєві, Сумах

- чинник зменшених фінансових можливостей людини;
- чинники якості доступних робочих місць;
- чинник прояву посттравматичних стресових розладів;
- чинник невизначеності майбутнього, відсутності бачення чіткої перспективи життя;
- чинник обмежених можливостей самодопомоги і появи нових потреб в умовах воєнного стану;
- чинник обмежень у можливостях надавачів гуманітарної допомоги;
- чинник бюрократії системи державного соціального захисту.

Пріоритети освіти дорослих

- Вдосконалення цифрових навичок: цифровізація може полегшити багатьом залишатися на зв'язку зі своєю громадою, спілкуватися з членами родини і продовжувати працювати в українських організаціях і компаніях з-за кордону.
- Оволодіння мовою приймаючих громад: володіння мовою приймаючої країни відіграватиме ключову роль у соціальному залученні до місцевих громад.
- Психологічна підтримка та професійна підготовка вчителів для роботи з травмованими людьми, навички онлайн-викладання для різних груп учнів, які зараз розкидані по великій кількості країн і мають обмежений доступ до Інтернету, а також навички адаптації та спілкування в нових спільнотах.
- Два сценарії:
 - швидке повернення;
 - нешвидке повернення.

Рекомендації для громад, зацікавлених у поверненні громадян додому

- програми розвитку соціальної стійкості, у сенсі зв'язків між українцями в різних куточках світу та з їх рідними громадами:
 - нові підходи до мотивації до навчання;
 - нові змісти;
 - нові методи навчання.